

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Länsstyrelsen
Gävleborg

DIKOR i EKOLOGISK PRODUKTION

DALARNA – GÄVLEBORG

Självrekryterande köttproduktion – vårt hopp för ett öppet landskap

Det öppna landskapet i våra län är något vi tar för givet. De flesta vet inte vilken odlarmöda som ligger bakom det landskap som innehåller en stor andel av de växtarter och insektsarter som finns i Sverige. Betande djur på ängar och åkrar är det effektivaste sättet att bevara en betydande andel av dessa arter. Det är också utan jämförelse det vackraste! Det finns väl ingen som kan låta bli hänföras vid åsynen av kor som fridfullt betar i en hage, för att inte tala om deras kalvar som nyfiket skuttar runt och upptäcker världen.

Vi behöver fler kor med kalvar – inte bara för att de är trevliga och vackra att titta på. Antalet mjölkkor minskar stadigt i takt med att avkastningen ökar. Det betyder också att vi får färre kalvar att föda upp till slakt. En kalv från en diko får den bästa starten i livet och kan växa till ett slaktnöt med en köttkvalitet som kunderna uppskattar. Och kunderna gillar nötkött – så mycket att 40 procent av vad man äter måste importeras.

Självrekryterande köttproduktion kan ske på många sätt. Att producera kalvar eller slaktnöt från dikor är en produktionsform med extra lång startsträcka. Därför gäller det att hushålla med resurserna. Ekologiska produktionsformer passar särskilt bra för dessa uppfödningssätt. Det finns mycket att tänka på kring djurhållning, utfodring, betesskötsel och inte minst köttkvalitet. I den här skriften förmedlas de erfarenheter som våra rådgivare inhämtat från forskare och framförallt från alla duktiga och intresserade uppfödare som finns i våra län. Dikoproduktion är fortfarande en ung produktionsform med stora utvecklingsmöjligheter. Du är en viktig kugge i de fortsatta framsteg som kommer att ske!

Hans Lillpers
Enhetschef
Dalarna

Mats Hindström
Avdelningschef
Gävleborg

RASER

Det finns två grupper av nötkreaturs-raser, kött och mjölk. Kötttraserna delas upp i tunga och lätta, se tabell 1. Mjölkraserna kan vara intressanta i korsning med kötttraser. Det finns stor variation både mellan raser och mellan individer. Välj alltid de bästa individerna, oberoende av ras.

Det viktigaste är att bedriva avel för goda bruksegenskaper. För ekologisk dikoproduktion eftersträvas samma egenskaper som för konventionell produktion. Korna ska ha lugnt lynne, lätta kalvningar, bra mjölkproduktion och lågt underhållsbehov.

Tabell 1. Raser

Ras	Förkortning	Typ	Vuxenvikt ko	Mjölkvavkastning	Fördelsvikt kalv	Horn/Pollad *	Egenskaper
Aberdeen Angus	AA	Lätt kötttras	550 – 650	8 - 10	35 – 40	Pollad	Lågt underhållsbehov Lätta kalvningar Lugna
Hereford	H	Lätt kötttras	550 – 650	8 - 10	40 – 45	Horn/Pollad	Lågt underhållsbehov Lätta kalvningar Lugna
Highland Cattle	HC	Lätt kötttras	500 – 600	6 - 8	25 – 35	Långa horn	Naturvårdare Lätta kalvningar
Charolais	C	Tung kötttras	750 – 950	8 - 10	45 – 50	Horn/Pollad	Bra köttansättning
Simmental	S	Tung kötttras	700 – 850	10 - 15	45 – 50	Horn/Pollad	Bra köttansättning Bra mjölkvavkastning
Limousin	L	Tung kötttras	650 – 850	8 - 10	40 – 45	Horn/Pollad	Lätta kalvningar Mycket goda slaktkroppsegenskaper
Blonde d'Aquitaine	B	Tung kötttras	850 – 1200	8 - 10	45 – 50	Horn	Mycket goda slaktkroppsegenskaper
Svens Rödbrokig Boskap	SRB	Mjölkras	550 – 650	20	35 – 45	Horn	Bra mjölkvavkastning
Svensk Låglandsboskap	SLB	Mjölkras	600 – 700	20	40 – 45	Horn	Bra mjölkvavkastning
Rödkulla, Fjällko	SKB	Mjölkras	350 – 450	15	25 – 30	Pollad	Bra mjölkvavkastning

*Hornlös

Korsningsmodeller

Val av ras och korsningsmodell avgörs ytterst av de förutsättningar som finns på den enskilda gården. För ekologisk produktion styr kraven på hög självförsörjning och en

begränsad kraftfodergiva valen. I bruksaveln är det bäst att utnyttja korsningseffekten och använda korsningsdjur till moderdjur.

En erkänt bra korsningsprogram är:

Permanent betesmarker är en naturlig del av betesarealen på vissa gårdar.

OMLÄGGNING TILL EKOLOGISK PRODUKTION

En av anledningarna till att dikor är lätta att hålla i ekologisk drift är det naturliga produktionssättet. Vid en omläggning ökar vanligtvis arealbehovet och det är viktigt att se till att det finns tillräckligt med areal för både bete och vinterfoder.

Tumregel: Räkna med minst ett hektar bete och vall för vinterfoder per diko.

Räknar utifrån dina förutsättningar: På ekologiska dikogårdar ligger vallskörden mellan 4 000 och 5 500 kg ts per hektar, betesavkastningen mellan 2 000 och 3 000 kg ts per hektar åkerbete och naturbeten producerar mellan 800 och 2 000 kg ts per hektar.

Tabell 2. Foderbehov per djur (inkl. 10% spill)

	Ensilage eller hö, kg ts	Bete, kg ts	Spannmål kg
Diko lätt köttas	2 000	1 800	40
Diko tung köttas	2 300	2 100	60
Kviga lätt köttas	2 900	1 000	0
Tjur lätt köttas	1 860	0	820
Tjur lätt köttas, bete	3 000	1 100	450
Stut tung köttas	3 200	1 000	0

Planera betesdriften

Behovet av betesareal varierar under betessäsongen. Räkna med att du behöver dubbelt så stor betesareal på sensommaren jämfört med försommaren. Var beredd på att skörda några betesfällor på försommaren för att hålla kvaliteten hög. Under sensommaren kan återväxten på vallar vara ett utmärkt tillskott, särskilt till de avvandra dikalvarna.

Planera vinterfodret

I ekologisk produktion ska idisslare ha fri tillgång på grovfoder. För att undvika alltför feta dikor ska de utfodras med mindre energirikt foder under lågdräktigheten, från avvänjning fram till 2 månader före beräknad kalvning. Under högdräktighet och digivning krävs mer av både energi och protein. Märk gärna ut dina bästa och sämsta rundbalar och använd dig av 8-9-10 megajoule modellen, se tabell 3!

Tabell 3. 8-9-10 MJ systemet

Lämplig för	Energi	Skördetid
Lågdräktighet	8-9 MJ	2 v efter midsommar
Högdräktighet	9-10 MJ	Kring midsommar
Laktation	10-11 MJ	2 v före midsommar

FÖLJ ETT DIKOÅR MED KALVNING I MARS!

Lågdräktighet

Utfodra fri tillgång på grovfoder med lågt energivärde. Glöm inte att komplettera med mineralfoder och saltsten! Målet med utfodringen fram till jul är att alla kor ska ha den hullstatus som är önskvärd vid kalvningen. Det är endast under lågdräktigheten som det är möjligt att påverka hullet.

Ett tecken på att korna är i lagom hull är att "hungergropen" syns samtidigt som man ser en antydning på var revbenen finns. Lätta köttaskor har en förmåga att sätta hull under betesperioden. Under lågdräktigheten på stall ska den reserven användas. Kvigor som inte vuxit klart och korsningar av mjölkkrastyp har ingen hullreserv och kan därför inte snålfodras. Om korna blir för feta finns risk för problem i samband med kalvning.

Högräktighet

Under högräktigheten finns det inget utrymme för att snålfodra djuren.

Hö är ett utmärkt foder till dikor

Får kon för lite foder kommer både fostret och råmjölkens mängd och kvalitet att bli lidande. Fri tillgång på bra hö eller ensilage behövs. Utfodras korna med grovt hö är ett tillskott av 0,5 - 1 kg ärtor eller bönor nödvändigt för att täcka proteinbehovet.

Extra selen före kalvning!

Förutom fri tillgång till mineralfoder och saltsten behöver dikor extra tillskott av selen och vitamin E. Selenbrist kan ge svaga kalvar och tillskott är extra viktigt i ekologisk produktion där brister ska förebyggas genom en balanserad utfodring.

- ▶ Ge extra selen tillskott minst 2 gånger under dräktigheten (6 och 2 veckor före kalvning). Blanda selenpulvret med kraftfoder. Det finns kor som noga undviker att äta kraftfoder när de känner lukten av Selevitan eller Tocoseal. Då finns det anledning att ge tillskottet i mindre doser vid flera tillfällen.
- ▶ Är kalven slö vid födseln kan man ge selenpasta i munnen på kalven.
- ▶ Recept krävs för både pulver och pasta. Injicering av selen får endast utföras av veterinär och måste anmälas till KRAV.

Mars

Kalvning

För bästa foder- och betesutnyttjande bör kalvningen infalla i februari-mars månad. Sikta på att alla kor kalvar inom 60 dagar. Koncentrerad kalvning ger mindre arbete vid kalvningen, jämnare kalvar och lägre infektionsrisk. Har man behov av slaktdjur året runt är det mera lämpligt att välja olika uppfödningsskeden än att sprida kalvningen på hela året.

Det är normalt att köttkor går dräktiga 280-285 dagar, ibland ännu längre. När tecken på kalvning visar sig tas kon till en rikligt ströad kalvningsbox. Ett säkert tecken på att kalvningen är nära förestående är att bäckenbanden "faller in" och blir slappa.

Förlossning

Det är viktigt att djuren ges tid för öppningsfasen. Dra inte ut kalven förrän

Märk kalvarna så fort som möjligt efter födseln!

frambenen har varit synliga i cirka 2 timmar! För kvigor kan öppningsfasen ta ännu längre tid. Är kalven väl framme måste man se till att den inte blir liggande. Blir kalven liggande blir den snabbt nedkyld och slö. Kor som kalvar ute måste man ha speciell uppsikt på.

Tänk på:

- ▶ Att det är förbjudet att transportera djur inom tre veckor före beräknad kalvning
- ▶ Att kontrollera att kalven får råmjölk inom fem timmar efter födseln. Därefter minskar förmågan hos kalvens tarmslemhinna att ta upp antikroppar.
- ▶ Att ha råmjölk i reserv i frysen. Tinas på svag värme.
- ▶ Kalvarna ska märkas med SE-brickor inom en vecka efter födseln. Det har visat sig praktiskt att märka kalvarna så fort som möjligt eftersom dikons starka moderinstinkter ibland gör det rentav livsfarligt att närmar sig kalven vid en senare tidpunkt.
- ▶ Anteckna eventuella problem runt kalvning och väg kalvarna. Detta är värdefull information för ditt framtida avelsarbete.

April

Laktation

Dikon är kalvens ”mobila kraftfoderstation”. Kalvens tillväxt under de första levnadsmånaderna beror helt och hållet på kons mjölkavkastning. Mjölktaget är som högst under andra levnadsmånaden med upp till 15 liter per dag. Dikons mjölkproduktion minskar därefter kontinuerligt och utgör vid avvänjning bara 30 % av kalvens energibehov.

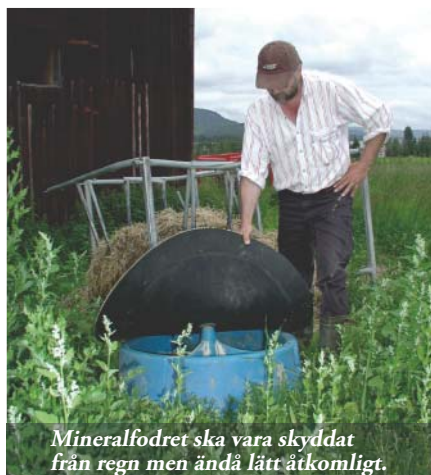
Endast det bästa grovfodret på gården är bra nog för digivande kor! Ensilaget ska helst hålla över 11 MJ/kg ts. Håller grovfoderkvaliteten inte måttet är tillskott av KRAV-godkänt kraftfoder nödvändigt. Under betesperioden krävs tillgång till bete av hög kvalitet. Betesgräset bör inte bli högre än 15 cm!

Mineralfoder

- Korna ska ha fri tillgång på mineralfoder och saltsten. Se till att mineralfodret äts! Locka djuren till mineralkrubban genom att lägga dit lite kraftfoder i början. Som minst bör det gå åt cirka 10-15 kg mineralfoder per ko och år.
- Använd mineralfoder med låg Ca/P-kvot (mineralfoder ”Låg”).
- Använd ett magnesiumrikt mineralfoder kring betessläppning för att undvika beteskramp.
- Saltsten måste alltid finnas inte minst för att tillgodose jodbehovet. Dalarna är ett område med brist på jod.
- Se till att mineralfodret finns tillgänglig på flera ställen så att högrankade kor inte kan ”lägga beslag” på krubban. Mineralfodret kan ges direkt på ensilaget eller i mineralfoderkrubbor till exempel Uråsalådan eller balja med vipbart lock. Slickbaljor fungerar bra men är något dyrare.
- I ekologisk produktion kan det fr.o.m. 2005 bli förbjudet att använda mineralfoder med syntetiska vitaminer om godtagbara naturliga alternativ finns.

Kastrering och avhorning

Kastrering och avhorning är tillåtet i ekologisk produktion om det sker före åtta veckors ålder. Kastrering och avhorning utförs av veterinär.

Mineralfodret ska vara skyddat från regn men ändå lätt åtkomligt.

Maj

Släpp ut korna så fort marken bär!

Betessläpp

Vid betessläppning måste en stor del av bakteriefloran i vommen anpassas till betesgräs. Det tar minst två veckor för vommens bakterier att anpassa sig till det nya fodret!

För att bibehålla en bra mjölkavkastning och kalvtillväxt måste övergången till betesdrift göras så skonsamt som möjligt.

Släpp ut korna så fort marken bär! Fortsätt med utfodring av hö eller ensilage under de första betesveckorna. Det bästa är om djuren kan använda vinterstallet efter eget behag under övergångsperioden.

Enstaka skräppor bör slås av med lie så fort fröställningen syns.

Betesskötsel:

- Ett välvårdat ekologiskt bete kan ligga i 10-15 år. Det är förekomst av ogräs som avgör när ett bete ska brytas och sås om.
- Dela in betet i fällor och se till att betet inte är högre än en handsbredd när djuren släpps på fällan.
- Putsa betet direkt efter avbetningen. Lämplig stubb höjd är 5-6 cm.
- Se upp för skräppa! Det är viktigt att undvika dess spridning. Finns mycket skräppa är det bra med en betesputsning efter varje avbetning. Enstaka skräppor bör slås av med lie så fort fröställningen syns.
- Hjälp så med en klöverrik vallfröblandning där marken blir upptrampad.

Vatten

Nötkreatur bör ha fri tillgång till vatten. Idisslare är särskild känsliga för dålig vattenkvalitet. Varma dagar kan bakterieantalet öka mycket snabbt i stillastående vatten med diarréer som följd.

Vattnet i sjöar och bäckar:

Det är viktigt att styra djuren till att inte trampa omkring och gödsla i vattnet.

Vattenkar:

Viktigt att rengöra minst en gång i veckan. Fler små kar är bättre än ett stort. Karen måste alltid vara tomma när de inte används.

Vattenkoppar:

Bäst ur hygienisk synpunkt. Vattenflödet måste vara minst 6 liter per minut för att djuren inte ska tröttna på att dricka.

Vattentunna med en eller flera vattenkoppar: Stor risk för hygienproblem vid varm väderlek! Tunnan måste rengöras med högst ett par dagars mellanrum. En ombyggd mjölk tank är troligen den bästa lösningen.

Stängsel

Stängsel ska vara effektivt, underhållsfritt och snyggt. Kom ihåg att det alltid är djurägaren som ansvarar för att djuren hålls innanför stängslet.

Det mest effektiva är elstängsel. Det gäller att djuren fått respekt för dessa.

För bästa effekt följ dessa råd:

- ▶ Slå ner kraftiga stolpar i hörnen, 2,5 meter långa, minst 150 mm Ø. Om fällan inte är rätvinklig ska hörnstolpar även placeras där stängslen bryter.
- ▶ Sträck galvad ståltråd 2,5 mm mellan hörnstolparna, placera trådsträckare på 100-150 meters avstånd. För dikor räcker det med 2 trådar, 40 och 80 cm över marken.
- ▶ Sätt ut stängselstolpar utmed trådarna med 8 – 10 meters avstånd, tätare vid kuperad terräng.
- ▶ Använd isolatorer som klarar UV-strålning, regn och kyla.
- ▶ Var noggrann med jordningen för bästa resultat.
- ▶ För tillfälliga fällor och fällindelning kan plaststolpar och band, snören eller rep användas.
- ▶ Stängsel om innehåller taggtråd får inte vara elektrifierade.

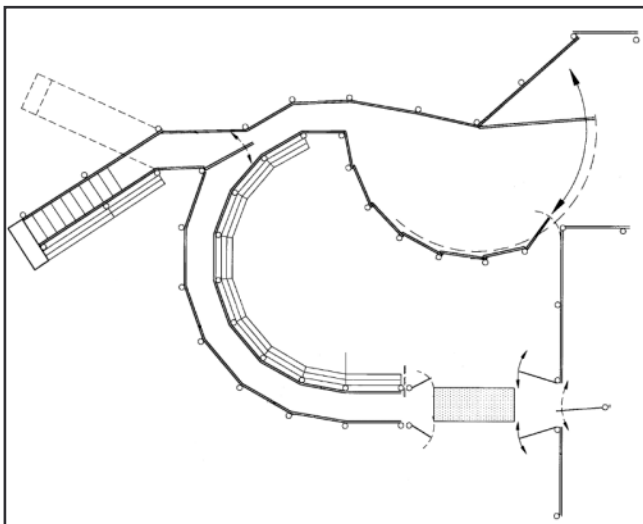
Hantering av djur

Den dagliga tillsynen är ett utmärkt tillfälle att få lätt hanterbara djur. En lugn besättning som är van vid en mänsklig

”ledare” kan man lätt förflytta från en hage till en annan eller driva många kilometer utan större problem.

Tänk på detta när du hanterar djur:

- Nöt ser bra runt omkring sig men har dålig sikt rakt bakom. Rätt placering för att driva djur är snett bakom djuret.
- Nöt ser bäst i området under midjehöjd. Skuggor och skarpa kontraster kan vara skrämmande.
- Djur är ljudkänsliga och avskyr slammer. Många grindar och plåtar slarvar.
- Djur går helst från mörker mot ljus. Dämpa belysningen i stallen innan djuren drivs mot dörröppningen.
- Djur springer hellre motsols än medsols och uppför sluttning än nerför.
- Djur älskar att springa runt hörn. Utnyttja det genom att ha böjda drivgångar!

Hanteringsanläggningar bör finnas på varje ekologisk dikogård

Juni

Betäckning

Betäckning ska ske i månadsskiftet maj/juni för kalvning i februari/mars. Vid tjursläppning tidigt i juni, ta gärna bort tjuren i mitten på augusti för att säkert få en koncentrerad kalvning. Det kan vara svårt att upptäcka brunst hos dikor. Därför väljer de flesta gårdar att ha en avelstjur.

Tabel 4. Lämplig flockstorlek

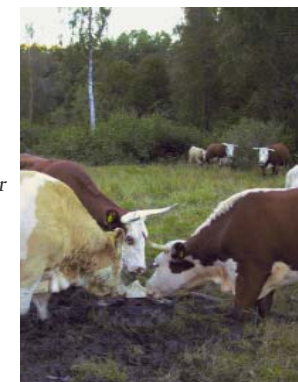
1,5 årig tjur	10-15 moderdjur
2 årig tjur	25 moderdjur
äldre tjur	40 moderdjur

Vid mycket varma perioder eller vid knottangrepp kan en fullt duglig tjur tillfälligt bli steril under en period. Notera betäckningar för att kunna följa upp omlöpningar 3 veckor senare.

Att tänka på:

- Köp endast renrasiga avelstjurar!
- Köp lätta kalvningar! Moderns kalvningssegenskaper samt tjurens och syskonens födelsevikter kan ge en bra indikation.
- Köp endast från Leukos och BVD-fria besättningar. Kräv friförklaringsbevis.
- Lägg extra märke till väl fungerande ben och klövar. Verka tjuren i god tid före betäckningssäsongen eller i samband med installningen.
- Välj om möjligt tjurar som är genetiskt hornlösa, ”pollade”.
- Ta avelstjuren ifrån flocken när kvigkalvarna är 6 månader och börjar komma i brunst.
- För det rörliga friluftslivet har du skyldighet att sätta upp en varningsskylt om lösgående tjur.
- Vid inköp av avelstjurar ska i första hand djur som kommer från ekologiska gårdar väljas.

Goda bruks-egenskaper är viktigare än rasavel

Är man tveksam om tjuren fungerar kan en dräktighetsundersökning göras (tidigast 6 veckor efter betäckning).

Semin är oftast bara aktuellt för små besättningar och avelsbesättningar. Fördelen med semin är att man kan välja tjurar med dokumenterat bra kalvningssegenskaper.

Augusti

Avvänjning

Fr.o.m. den femte levnadsmånaden är betesgräset kalvens huvudföda. Korsningskalvar med tung faderras kan växa i genomsnitt 1100-1200 g/dag. Sådan tillväxt är endast möjligt på mycket fina beten. I månadsskiftet augusti/september försvagas betestillgången. Dikalven är då 6-7 månader gammal och bör avvänjas och flyttas till parasitfria återväxtbeten.

Dikorna däremot kan utnyttja de sämre beten eller till och med fungera som "slyröjare" långt in på hösten.

Erbjud kalvarna kraftfoder åtminstone fr.o.m. femte levnadsmånaden.

Att tänka på:

- Förbered avvänjningen genom att erbjuda kalvarna kraftfoder i en kalvgömma. Tillskottsfodret kan vara KRAV-godkändt färdigfoder eller spannmålskross med 30% KRAV-godkänt koncentrat. Fortsätt med samma sorts kraftfoder efter avvänjningen.
- Skilj kalvarna från korna så att de varken ser eller hör varandra.
- Skilj kvig- och tjurkalvar för att undvika tjuvbetäckningar.
- Släpp avvanda kalvar på parasitfria beten, t.ex. återväxtbeten, nyanlagda vallar eller vallar som tidigare har betats av andra djurslag.
- Se till att systemet för vattenförsörjning är samma före och efter avvänjningen.

Restaurering av betesmarker

Igenväxta betesmarker måste i de flesta fall röjas innan djuren kan släppas in och göra finarbetet. All röjning bör ske i omgångar. Dels för att undvika den så kallade röjgödslingseffekten som gynnar oönskade arter och dels för att djuren ska hinna med att beta av rot- och stubbskott. Asp och al gallras bort i första omgången. Allra bäst är det om man hunnit ringbarka dessa några år innan. Tänk på att kapa

så lågt som möjligt och se till att det inte finns vassa stubbar som kan skada djuren. Allt material bör fraktas bort vid restaureringar. Enstaka grövre stamdalar kan dock lämnas kvar av naturvårdsskäl. När djuren väl har betat markerna är det viktigt att putsa betesmarker. Det är ofta det enda sättet att komma till rätta med konkurrensstarka och kväveälskande arter som t.ex. hundkäx och brännässla. Även alsly som korna inte tycker om brukar försvinna efter 3-4 års putsningsarbete.

Oktober

Installning

Installningstidpunkten styrs av markförhållanden och kornas kondition. Kor i lagom hull (ej magra) har lågt energibehov och kan gå kvar ute så länge markförhållandena tillåter det och det finns grönt på marken. Tillgång till vindsydd måste dock ordnas när den ordinarie betessäsongen är över.

Dikor utan kalv kan fungera som slyröjare en lång tid in på hösten.

Gruppera vid installning:

- Dräktiga kvigor bildar en grupp. De behöver foder för både egen tillväxt och kalvens tillväxt. Vid inkalvning ska de väga 85% av vuxenvikt. Bra ensilage och eventuellt tillskott av spannmålskross behövs i denna grupp.
- Kor som har kalvat en gång och kor i mindre bra hull kan utgöra en grupp under vintern. Det är djur som behöver mer foder men står lägre i rang och oftast får minst även vid fri tillgång i lösdrift. De behöver utfodras efter norm. Bra ensilage är ett utmärkt foder för denna grupp.
- Äldre kor i gott hull utgör en grupp som kan utfodras sparsamt under lågdräktighet. De kan utfodras under normen och leva på hullet. OBS! Protein bör alltid utfodras enligt norm. Under lågdräktighet är sent skördat ensilage eller hö tillräckligt bra foder för denna grupp.

UPPFÖDNINGSMODELLER UNGDJUR

Koncentrera dig på det du är bra på! Är du bra på dikor så är det bäst att sälja kalvarna till en KRAV-bonde i regionen för vidareuppfödning. Vill du behålla ungdjuren, påverkar följande faktorer valet av uppfödningmodell:

- KRAV-djur ska gå på bete sommartid. Även ungtjurar ska gå ut på bete andra sommaren om de ej går till slakt före den 15 juni.
- KRAV-djur ska födas upp på i huvudsak grovfoder. Högst 30 procent av det dagliga torrsustansintaget får utgöras av kraftfoder.

Kvigor

Kvigor får inte utfodras för intensivt, de kan bli alldeles för feta. För uppfödning av kvigor räcker det med bra bete och bra ensilage. Kvigor av lätt ras kan med fördel kalva in en gång och slaktas som ungnöt samma höst efter en kort slutgödningsperiod.

Stutar

Tunga köttaskalvar lämpar sig utmärkt till stutuppfödning i ekologisk produktion.

Att tänka på:

- Ruggiga och magra djur kan ha drabbats av parasitangrepp. Tag ett träckprov (2 msk färsk träck från 6 djur i var sin plastpåse) och skicka den till SVA, Parasitologen, Box 7073, 750 07 Uppsala. Begär ett samlingsprov.
- Djur som hostar kan ha drabbats av lungmask. Oftast uppträder hostan på höstkanten. Tillkalla veterinär för behandling.
- Anslut dig till Nöthälsovården så får du gratis sjukdomsutredning och träckprov vid behov. Att gå med i Nöthälsovården kostar cirka 600 kronor per år.

Tjurkalvar av lätt ras kan med fördel födas upp som ungtjur

Ungtjurar av tung köttas är svåra att få slaktmogna enligt KRAV-reglerna. Stutar kan födas upp på enbart grovfoder. Tillväxten bör ligga kring 800 g/dag.

Tjurar

Tjurkalvar av lätt ras kan med fördel födas upp som ungtjurar. Kastreras lätta köttaskalvar blir de feta vid för låga vikter. Med maximal tillåten kraftfodergiva och bästa grovfoderkvalitet är tjurarna slaktmogna vid 14-15 månaders ålder.

ANLÄGGNINGAR

Regler för ekologisk produktion

- I ekologisk produktion ska alla nötkreatur kunna gå lösa (vissa undantagsregler finns).
- Spaltgolv är endast tillåtet om djuren samtidigt har tillgång till strödd liggyta. Minst halva den tillgängliga golvytan skall vara helt golv.
- Stallutrymme: minst 1 m² per 100 kg diko, t.ex 6 m² för en herefordko
- Kalvgömma minst 0,9 m² per kalv.
- Kalvning inomhus ska ske i kalvningsbox.

Liggbås

Där det är brist på halm ska liggbåsstallar väljas. Det är viktigt att det finns tillräckligt utrymme för kalvgömmor och kalvningsboxar. Målet är att alla dikor kalvar i en välströad kalvningsbox där man har god tillsyn och möjlighet att hjälpa till vid svåra kalvningar.

Djupströbädd

Djupströbädd med skrapad gång fungerar utmärkt i dikoproduktion. Det behövs cirka 7 kg halm per ko och dag. Ströhalm behöver i nuläget inte ha odlats ekologiskt. Tänk på att kraven på

tillgängligt stallutrymme är något större i ekologisk produktion än djurskyddslagens minimikrav.

Glidande ströbädd

Med en glidande ströbädd sköter djuren utgödslingen själva. När djuren trampar runt i bädden glider gödseln ut på en skrapgång där man tar hand om den med traktor eller skrapa. Fördelen med systemet är att halmåtgången minskar till cirka hälften jämfört med en vanlig djupströbädd. Byggnadens golv kan gutas i en nivå vilket ger byggnaden alternativa användningsmöjligheter.

Liggbåsstallar fungerar bra i dikoproduktion

UTEDRIFT - BRA FÖR DJUREN - SÄMRE FÖR MILJÖN

Utegångsdjur är djur som går ute eller har möjlighet att gå ut på betesmark eller rasthage halva dygnet eller mer under den kalla årstiden då betestillväxt inte sker. Lagen kräver att utgångsdjur har

tillgång till ett vindskydd med torr och ren liggplats. För rena dikor i gott hull är kylan inget problem om det finns gott om mat däremot kan foderåtgången öka med 10-15% vid kall väderlek.

I ekologisk produktion kan utedrift endast rekommenderas om:

- ▶ Ligghallen flyttas till en ny fälla varje år och inte återkommer till samma fälla oftare än vart tredje år.
- ▶ Utfodringsplatsen flyttas inom fällan flera gånger under säsongen
- ▶ Kan en jämn spridning av gödseln inte garanteras är en enkel ligg- och utfodringshall med hårdgjord yta att föredra.

Ligghallen

Ligghallar ska bestå av tre väggar och tak, placeras högt, gärna på en kulle, och med öppningen mot söder.

Det går utmärkt att själv bygga ligghallar av trä. För att flytta hallarna bör dessa stå på medar eller gå att lyfta med traktor och frontlastare.

OBS: Eltråd får aldrig användas inomhus! Tänk på att konstruktioner av plåt med tiden kan få vassa kanter som kan skada djuren.

Enkla ligg- och utfodringshallar kan byggas till låga kostnader.

Litteraturlista

- Ekologisk produktion av nöt- och lammkött. Jordbruksinformation 5-2001. Jordbruksverket, Jönköping
- Ekologisk produktion i Gävleborg och Dalarna. 2002. Länsstyrelsen Gävleborg, Länsstyrelsen Dalarna.
- Nötkött - avel och uppfödning. 1991. LT:s förlag, Stockholm
- Bete och Betesdjur. 2001. Jordbruksverket, Jönköping
- Bekämpning av parasiter hos nötkreatur och får på bete. Jordbruksinformation 3-1998. Jordbruksverket, Jönköping
- Stängsel. 1997. LT:s förlag, Stockholm
- Byggnader för nötköttsproduktion. 2003. Svensk Mjolk
- Flyttbara ligghallar – Nytt system vid utedrift. Jordbruksinformation 15-2000. Jordbruksverket, Jönköping.
- Utedrift med nötkreatur. Jordbruksinformation 12-1997. Jordbruksverket, Jönköping
- Djurkyddsbestämmelser Mjölk och Kött. Jordbruksinformation 11-2003. Jordbruksverket, Jönköping
- KRAV-regler 2003. KRAV, Uppsala

Internet

- Svenska Djurhälsovården, 121 20 Johanneshov 1. www.svdhv.org
- Ekokött. Svenskt ekologiskt kött. www.ekokott.org
- Sveriges Nötköttsproducenter. Interaktiva bidragskalkyler. www.notkottsproducenter.org.se
- Canadian Plan Service. Byggnadslösningar i trä. www.cps.gov.on.ca

UTGIVEN AV: Länsstyrelsen Dalarna och Gävleborg 2003

TEXT: Jakob Ebner, Berit Löfgren

FOTO: Jakob Ebner, Berit Löfgren, Pelle Florell, Anki Nordin, Per Levenskog, Karin Perérs, Kristina Hanson, Therese Andersson, Hans Lillpers, Per Hellbom

LAYOUT: Per Hellbom, Bild & Miljö

TRYCK: Sandvikens Tryckeri

Broschyren finansieras med medel för det svenska miljö och landsbygdsprogrammet

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Åsgatan 38, 791 84 FALUN
023 - 810 00
www.w.lst.se

Länsstyrelsen
Gävleborg

Borgmästarplan, 801 70 Gävle
026 - 17 10 00
www.x.lst.se